

RECENZE

Brněnská Litteraria humanitas. Genologické studie II. (K počtě profesora Franka Wollmana). Brno 1993, 424 s.

Neohraničené jsou možnosti komparativní vědy, pokud se obrátí ke genologii. Je to opět patrné ze sborníku, který vznikl péčí Ústavu slovanských studií a literární komparatistiky při FF MU v Brně (redaktoři: Prof. dr. Miroslav Mikulášek, DrSc. a Doc. dr. Danuše Kšicová, DrSc.). Konference se konala r. 1988 a sborník vyšel koncem roku 1993, avšak úctyhodný počet příspěvatelů z celého světa, počet stran tomu odpovídající i dnešní problémy technicko-vydavatelského rázu jen znovu dokreslují, kolik energie stojí za tímto kulturním počinem brněnských rusistů.

Tentokrát jde již o II. díl, který je výsledkem vědeckého symposia z r. 1988 na počest 100. výročí narození Franka Wollmana. V přípravě je už ovšem III. díl Litterarií daný symposiem v r. 1993 na počest Romana Jakobsona, působícího v Brně před 2. světovou válkou. Tato obě symposia navazují na I. symposium z r. 1985 (sborník *Literární žánry* vyšel r. 1991).

Vstupní příspěvek k Litterariím II od M. Mikuláška ("Vremja analiza i sinteza. K metodologii češskoj literaturovedčeskoj komparativistiky") se obrací k F. Wollmanovi jako učitelí, působícímu na FF v Brně v letech 1925 - 1959. Wollmanovská nauka o slovesnosti si vytvářela již v meziválečných letech promyšlený metodologický systém zacílený k vytvoření syntetické poetiky, evoluční a světové (což Wollman považoval za cíl srovnávacího literárněvědného strukturalismu). Vědecký program

a trend genologických zkoumání Wollmanových převzala generace současných literárních vědců brněnského pracoviště jako štafetu i pro budoucí mladé literárněvědné pokolení. Mikuláškoví je reminiscence o zakladatelském díle Wollmanově přirozeným podnětem k úvaze o metodologii komparatistiky, o geneticky-strukturním přístupu s morfologickou sémantikou jako jádrem.

Sborník je rozdělen do vnitřně provázaných tematických oddílů: I. Osobnost F. Wollmana a dějiny slavistiky. II. Teorie literárních žánrů. III. Literatura a hudba. IV. Problematika literárních směrů. V. Poezie. VI. Drama. VII. Prozaické žánrové systémy (Typologie prozaických forem. Malé a střední epické a lyricko-epické žánrové formy. Román). Celkem 43 příspěvků nejrozmanitějšího záběru i obsahové hloubky se předkládá tomu, kdo je zaujat genologickým studiem (nejen literatury - a nejen slovanské).

Zobecnující platnost mají příspěvky "Literární žánr z hlediska meziliterárnosti" (D. Durišin, Bratislava) a "Systematika literárních druhů" (J. Hvišč, Bratislava), v nichž se genologii přisuzují v posledních desetiletích jak pozoruhodné rozměry, tak kvalitativní ambice. Druhový vývoj literatury není podmíněný jen zákonitostmi druhového systému, ale nepřímo i změnami v oblasti literární tradice a konvence. Aristotelovský princip nemůže reagovat na současný rozvoj literárních druhů, proto determinantami genologické systematizace navr-

huje Ďurišin současnou genologickou normou, vývoj literárních druhů, historickou poetiku jako metodologický literárněvědný systém i fakt uměleckého překladu přispívající k modifikaci nových literárních druhů a žánrů i žánrových norem v oblasti meziliterárního procesu. Stat' "Systematika literárních druhov" (J. Hvišč) navrhuje toto žánrové dělení: lyrika, epika, drama, literatura faktu, paraliteratura, předmětná literatura. Studium žánrových systémů je předmětem zájmu N. Kopyst'anské (Lvov) a studium jednoty žánru a stylu zkoumá L. Čilevič (Daugavpilis). K. Lepilová (Ostrava) dokládá výzkumem vztah mezi genezí a recepcí žánru (Žanr - instrukcija čitatelju. Anticipacija).

K nejzajímavějším statím patří ty, které jsou včleněny do odd. IV. (Problematika literárních směrů). Stat' "Problematika ruského modernizma" vychází z polysémantiky samotného termínu a je svědectvím vytrvalého badatelského celoživotního hledání D. Kšicové (Brno), impresionismus jako málo uznávaný žánr zkoumá v díle Gařšinové a Čechovově v obsírné stati P. Henry (Glasgow), symbolismus a avantgardu v ruské literatuře jako přelom nebo kontinuitu řeší R. D. Kluge (Tübingen).

Úvodním tématem V. odd. (Poezie) je stat' Subjekt lirického stichotvorenija. Z. Mathauser (Praha) tu člení subjekt na empirický, transcendentální a existenční. Žánr dumy vysvětluje v ruské a polské literatuře L. Suchanek (Krakov), typologii české a ukrajinské poezie na rozhraní 19. a 20. stol. V. K. Žitník (Kijev), funkci ohlasu v české a bulharské literatuře 19. století V. Křfž (Praha) a vztah Gumiljov a francouzská poezie A. Louis (Lille).

Zajímavou problematiku řeší VI. odd. (Drama): žánrovou charakteristiku současného lidového divadla podává B. Beneš (Brno), tzv. superžánr Puškinovy poetiky zkoumá V. Odinokov (Novosibirsk), mýtus a ri-

tuál v tragediích V. Ivanova pak M. Cymborska-Leboda (Lublin). Žánrovou svéráznost dramaturgie majakovsko-brechtovského směru analyzuje A. P. Volkov (Černovcy) a glembayovský cyklus Miroslava Krleži I. Dorovský (Brno).

Z nejobsažnějšího oddílu VII. (Prozaické žánrové systémy) pro informaci vyjímáme témata: Zvláštní žánrové typy dvou středověkých kronik ze Žďáru (J. Skutil, Brno), problematika studií erbovních pověstí (J. Hrabětová, Brno), žánrová podstata "Pisem ruskogo putešestvennika" N. M. Karazina (K. Galon-Kurkova, Wroclav), literárnost Zápisků z mrtvého domu F. M. Dostojevského (R. Peace, Bristol), próza A. I. Solženicyna (R. Porter, Bristol), rámcová kompozice a povídka (J. Šrámek, Brno), tzv. povest', rasskaz, novella v české terminologické interpretaci (O. Malevič, Peterburg), cyklizace a vyprávěč v Lovcových zápiscích I. S. Turgeněva a v Nerudových Povídkách malostranských (M. Žekulin, Calgary), žánrové zvláštnosti a cyklizace Básní v próze I. S. Turgeněva (Z. Zoldhelyi-Deák, Budapest), krátké prozaické žánry ve francouzském a ruském realismu na rozmezí 19. - 20. století (B. Zapletalová, Ústí n. Labem), metodologický význam výzkumu tvorby literárních outsiderů (I. Pospíšil, Brno), tradice žánru "svjatočnyj rasskaz" v ruské próze (J. Orłowski, Lublin), invariant povídky v Andrejevově tvorbě (J. Dohnal, Brno), žánr fejetonu Tadeuše Rittnera o Vídni (G. Wyrzens, Vídeň), důležité změny tzv. malého žánru (G. Břínová, Brno), problém vyprávěče v románě Peterburg A. Bělého (P. Pessonen, Helsinky) a otázka, jak založit typologii románu Život Klíma Samgina a "román zániku říše" (V. Svatoň, Praha).

Sborník má mimořádně objemnou myšlenkovou šíři směřující nejen k meziliterárnosti, ale i ke komparativistice založené na rozličných uměleckých družích. Podnětně

o tom svědčí zvláště badatelské příspěvky brněnských i zahraničních muzikologů. Např. ve II. oddíle uvažuje o existenci hudební genologie J. Fukač (Brno), Anthony Briggs (Bristol) je zaujatý žánrovými shodami mezi Mozartem a Puškinem atp.

Organizovat v rozmezí osmi let (1985-1993) tři setkání vědců z Evropy i ze západních zemí, kdy mají příležitost prodiskutovat náročnou problematiku významní badatelé, to je nepochybně úkol nemalý. Klade nároky na každého člena organizujícího pracoviště a ve výsledku zasluhuje uznání. Je třeba jen doufat, že další sborníky

řady *Litteraria humanitas* budou typograficky formálně dokonalejší, což nepochybně přispěje ke zvýznamnění ohlasu tak mimořádných symposií, jakými se právě tato brněnská vědecká setkání stala. Jejich výsledky zakotvené již nyní trvale v řadě sborníků dávají předpoklady k tomu, abychom očekávali nové tvůrčí inspirace ve vědě, ale abychom také udržovali tradici v odkazující návaznosti jak v dalším pokračování symposií, tak ve sbornících ze symposií vzešlých. Není to úkol snadný, brněnské pracoviště však má k němu předpoklady i energii.

Květuše Lepilová

Americký sborník o Lermontovovi

Mikhail Lermontov 1814-1899. Norwich University 1992.

Norwichská univerzita v USA pořádá každoročně letní kursy ruského jazyka a literatury ve Vermontu (The Russian School of Norwich University) a v jejich rámci pak konference a semináře za účasti amerických i evropských rusistů. Z mezinárodní konference o Lermontovovi (k 175. výročí autorova narození), konané v roce 1989, vyšel sborník Mikhail Lermontov 1814-1989, datovaný r. 1992, prakticky vydaný až v r. 1993 v tomto ohledu je výrobní lhůta knihy srovnatelná s naší situací.

Sborník obsahuje jedenáct příspěvků, které potvrzují úvodní slovo hlavního redaktora Jefima Etkinda, že málokterý ruský autor se stal předmětem tak protichůdných interpretací, jako autor *Démona* a *Hrdiny* naší doby. První tři stati jsou řazeny do oddílu *Obecné otázky*. Dominuje jim stat' J. Etkinda (Francie) *Básnická osobnost Lermontova*. Je založena na minuciózní analýze vybraných lyrických básní, v nichž se pro-

sazují jak rozmanitě a často kontrastní rysy básnickovy osobnosti, tak různé polohy stylové. Tato osobitá "dialektika duše", prosazující se hlavně v Lermontovově lyrice, tak podle Etkinda anticipuje umělecký svět velkých ruských prozaiků Dostojevského, Tolstého a Gončarova. I. Serman (Izrael) zkoumá podněty básnického "já" v Lermontovově tvorbě, konfrontuje zejména ranou tvorbu, o níž V. Solovjov vyslovil názor, že je založena na nevdané intenzitě osobního citu a koncentrována na onom "já", s tvorbou po roce 1837, kde vystupuje do popředí spíše umělecká fixace generačního "my". Tento posun pak kulminuje v Lermontovově próze a Serman končí svou studii zdánlivě paradoxním soudem, že romantik Lermontov se stal zakladatelem ruské realistické prózy. J. Dryžakova (USA) naopak analýzou opozice dobra a zla u Lermontova, podloženou statistickými údaji o výskytu výrazů spjatých s danými kategoriemi,